

Recenzja rozprawy doktorskiej magister Anny Dąbrowskiej zatytułowanej „Aktywność uczelni województwa mazowieckiego w kontekście procesu transferu wiedzy”, napisanej pod kierunkiem dr hab. Wojciecha Dziemianowicza profesora UW, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2015

Złożona do recenzji rozprawa liczy w sumie bez bibliografii, spisów tabel, rycin, wykresów oraz map, a także słowniczka i załącznika 253 strony. Praca ta, poza wprowadzeniem, składa się z siedmiu rozdziałów merytorycznych przedstawionych w dwu częściach: „Od teorii do hipotez badawczych” oraz „Od koncepcji badania do weryfikacji hipotez”. Zostały one zatytułowane następująco: (1) Uczelnie jako przedmiot zainteresowania różnych dziedzin nauki oraz polityki rozwoju; (2) Transfer wiedzy – między tradycją a wyzwaniem przyszłości; (3) Kanały transferu wiedzy – między komplementarnością a wykluczeniem; (4) Determinanty aktywności uczelni w procesie transferu wiedzy; (5) Metodologia badania; (6) Aktywność uczelni województwa mazowieckiego w procesie transferu wiedzy w świetle wyników badań oraz (7) Podsumowanie. Na podstawie lektury przedstawionej do recenzji pracy można sformułować następujące uwagi:

1. Temat tej pracy doktorskiej został sformułowany poprawnie, bowiem dotyczy istotnego problemu naukowego. W ostatnich kilkunastu latach pojawiła się teza o nowym paradygmacie rozwoju, w tym regionalnego, który na gruncie teoretycznym wyrasta między innymi z nowej geografii ekonomicznej, a na gruncie praktyki polityki społeczno-gospodarczej, uprawianej w układach terytorialnych, został rozwinięty między innymi przez Unię Europejską, OECD i Bank Światowy. Nowy paradygmat inaczej niż dotąd kształtuje relacje pomiędzy spójnością a konkurencyjnością oznaczając zdecydowane przesunięcie polityki rozwojowej, w tym polityki regionalnej na rzecz konkurencyjności. Oznacza to dowartościowanie znaczenia transferu wiedzy oraz kluczowej roli uczelni wyższych w tym procesie. Oczywiście transfer wiedzy może dokonywać się w różnych skalach przestrzennych: globalnej, Unii Europejskiej, krajowej, regionalnej, a także lokalnej. Uczelnie warszawskie ze względu na swój znaczący potencjał mają kluczowe znaczenie w procesie transferu wiedzy, który dokonuje się w różnych skalach przestrzennych. Autorka

skoncentrowała uwagę na podażowych elementach transferu wiedzy, co wymagałoby uzasadnienia. Bardzo trafnie został wybrany obszar badania, jakim jest województwo mazowieckie. Koncentracja uczelni wyższych w Warszawie i skala oraz siła ich potencjału naukowo-badawczego oznaczają, że jeżeli gdzieś w Polsce występują znaczące efekty transferu wiedzy, to jest to właśnie województwo mazowieckie (jeśli nie tutaj to gdzie?). Autorka doskonale uzasadniła wybór tego województwa do analizy.

2. Struktura tej pracy jest generalnie poprawna. Można mieć oczywiście wątpliwości odnośnie zachowania symetrii długości i szczegółowości poszczególnych rozdziałów tej rozprawy – najkrótszy liczy około 15 stron, najdłuższy blisko 80 stron, jednak na rzecz przyjętej struktury przemawia logika wywodu Autorki. Pierwszy rozdział zawiera pozycjonowanie uczelni wyższych z różnych punktów widzenia, w kolejnych trzech rozdziałach Autorka rozwija trzy hipotezy badawcze tej pracy. W drugiej części rozprawy znalazły się trzy rozdziały: jeden prezentujący metodologię tego badania, drugi zawierający uzyskane na podstawie badań statystycznych wyniki empiryczne oraz trzeci nazwany podsumowaniem, faktycznie przedstawiający wartościowe wnioski i rekomendacje, wynikające z własnego badania Autorki. Taka struktura rozprawy oznacza, że pani magister Anna Dąbrowska rozprawia się merytorycznie z poszczególnymi hipotezami przed zaprezentowaniem wyników empirycznego badania naukowego, posługując się jedynie przesłankami teoretycznymi i referując cząstkowe badania naukowe wykonane przez innych naukowców, czasami mało istotne dla głównego nurtu pracy. Cztery rozdziały teoretyczne są wyjątkowo rzadką konwencją w pracach doktorskich. Oznacza to, że do właściwego badania naukowego przeprowadzonego przez Autorkę dochodzimy dopiero na stronie 137 tej rozprawy.

3. Tezy badawcze sformułowane we wstępie do tej pracy są poprawne. Autorka określiła we wprowadzeniu trzy cele oraz trzy odpowiadające im hipotezy badawcze. Cele pracy zostały sformułowane jako: (1) Charakterystyka aktywności uczelni w kontekście procesów transferu wiedzy; (2) Identyfikacja czynników wpływających na zróżnicowanie tego zjawiska na przykładzie województwa mazowieckiego oraz (3) Opracowanie koncepcji pomiaru aktywności uczelni w procesie transferu wiedzy. Dla realizacji tych celów badawczych zostały sformułowane przez magister Annę Dąbrowską trzy hipotezy: (1) Zaangażowanie uczelni w proces transferu wiedzy ma charakter wielowymiarowy, jednak dominującą rolę odgrywają kanały związane z tradycyjną misją uczelni (publikacje, konferencje oraz

edukacja), nie zaś te związane z komercjalizacją praw własności (patenty, licencje oraz wdrożenia); (2) Aktywność uczelni w ramach poszczególnych kanałów transferu wiedzy pozostaje we wzajemnych relacjach ze sobą. Zależności mają najczęściej charakter komplementarny, a nie substytucyjny. Wyjątek stanowi jedynie działalność edukacyjna, która pozostaje w sprzeczności z innymi kanałami transferu wiedzy oraz (3) Czynniki w największym stopniu różnicującymi aktywność uczelni w procesie transferu wiedzy są wielkość jednostki (potencjał ludzki, finansowy i infrastrukturalny), a także typ uczelni i reprezentowana dziedzina nauki. Mam uwagę, że cel pierwszy powinien uwzględniać także temat rozprawy (odnosić się do województwa mazowieckiego), chociaż z drugiej części wynika, że takie niedopowiedziane założenie ma miejsce. Rozumiem, że te dwie hipotezy są weryfikowane na przykładzie województwa mazowieckiego, a hipoteza trzecia jest także sprawdzana na przykładzie tego województwa.

4. Podstawy teoretyczne tej dysertacji doktorskiej są właściwe. Autorka porusza się bardzo umiejętnie zarówno w polskiej jak też i anglosaskiej literaturze przedmiotu. Przytacza także istotne dla tej tematyki dokumenty strategiczne, zarówno polskie, jak też unijne. Bardzo zręcznie zostały dobrane literaturowe odniesienia niezbędne dla przeprowadzenia tego wywodu naukowego, występujące także jako bardzo obfite przypisy i komentarze u dołu odpowiedniej strony. Dlatego bardzo pozytywnie oceniam rozdział pierwszy tej rozprawy w którym dokonano rzetelnego przeglądu koncepcji teoretycznych dotyczących roli uczelni wyższych oraz ich różnych, mających unikalny charakter, funkcji.

5. W rozdziale drugim, trzecim i czwartym pani magister Anna Dąbrowska odniosła się do podstaw teoretycznych trzech wymienionych wcześniej hipotez. Oczywiście warunkiem wstępnym powodzenia tego przedsięwzięcia naukowego było przeczytanie tych wszystkich pozycji literatury i określenie stosunku Autorki do wyników badań osiągniętych w zakresie hipotezy 1, 2 i 3 w nauce światowej, w tym także polskiej. Jednak tekst ten zawiera szereg wątków pobocznych wobec głównych celów pracy i zasługuje na umieszczenie co najwyżej w aneksie, a w tekście głównym powinno zostać zachowane jedynie streszczenie. Z jednej strony pozwoliłoby to na odchudzenie tej bardzo grubej rozprawy o około 84 strony minus około 20 stron streszczenia, a z drugiej strony nie zamulało faktycznych osiągnięć Autorki. Chaos pojęciowy jest oczywiście faktem, natomiast samo porządkowanie pojęć trudno uznać za istotną wartość dodaną rozprawy doktorskiej.

6. Rozdział piąty, zawierający metodologię zrealizowanego badania i rozdział szósty, w którym przedstawiono uzyskane wyniki, dokumentują wysoką dojrzałość naukową Autorki. Pani magister Anna Dąbrowska bardzo rzetelnie objaśnia wszystkie słabości materiału statystycznego, będącego podstawą jej analizy, co zmusza niestety do bardzo ostrożnego wnioskowania. Uzasadniony jest także horyzont czasowy tego badania - lata 2005-2009, chociaż brak porównywalności danych z kolejnych lat dotyczących okresu 2009-2012 jest przygnębiający i powoduje, że wnioski Autorki być może mają częściowo historyczny charakter. Jednak pionierski charakter tego badania i niska jakość drugiego przytoczonego w pracy zestawu informacyjnego dla lat 2009-2012 usprawiedliwia Autorkę. Trafnie przyjęto jako podstawową jednostkę badania wydział lub inną wydzieloną jednostkę administracyjną uczelni. Proponowane i zastosowane w pracy metody i techniki badawcze są w pełni satysfakcjonujące dla realizacji założonego celu rozprawy oraz udokumentowania tych trzech hipotez oraz potwierdzają bogaty warsztat analityczny Autorki tej rozprawy, wychodzący poza warsztat Nauk o Ziemi. Wnioski w tej pracy są formułowane z dużą ostrożnością co też zasługuje na pozytywny komentarz i jest wyrazem wysokiej kultury naukowej Autorki. Dodatkowo na uwagę zasługuje bogaty warsztat prezentacyjny zastosowany w rozprawie, prace takie mogą być po prostu nudne i mało przekonujące dla czytelnika, albo tak jak w tym przypadku stanowić wartościowy i zrozumiały przekaz. Bardzo ciekawych wniosków dostarcza analiza przeprowadzona na podstawie danych z lat 2009-2012, wskazująca na geografie kształtowania się procesu transferu wiedzy w Polsce. Widać wyraźnie, że proces transferu wiedzy w naszym kraju zależy w dominującym stopniu od szkół wyższych zlokalizowanych w siedemnastu ośrodkach wojewódzkich, a inne miasta mają niewielkie znaczenie.

7. W rozdziale siódmym przedstawiono poziom weryfikacji hipotez badawczych oraz określono najważniejsze rekomendacje. Jest to po rozdziale piątym i szóstym kolejny ważny element wyводу Autorki, będący istotną wartością dodaną tej pracy. Pani magister Anna Dąbrowska odniosła się do tych trzech hipotez wskazując, że hipotezy 1 i 3 zostały potwierdzone, a hipoteza 2 została częściowo potwierdzona. Proponowane przez Autorkę rekomendacje są następujące: (1) Konieczność wieloaspektowego spojrzenia na rolę uczelni oraz kompleksowego podejścia do zagadnienia transferu wiedzy. Uczelnia nie może być postrzegana wyłącznie przez pryzmat źródła technologii, a transfer wiedzy ograniczany do transferu technologii. W ramach polityki rozwojowej powinno się dbać o wzmocnienie potencjału zarówno uczelni reprezentujących nauki ścisłe i techniczne, jak i uczelni

reprezentujących nauki humanistyczne i społeczne; (2) Konieczność zróżnicowanego podejścia do jednostek reprezentujących różne dziedziny nauki. Dotyczy to zarówno planowanych instrumentów w ramach polityki rozwojowej regionu i państwa, jak i odmiennego podejścia w ramach polityki ewaluacyjnej uczelni; (3) Polityka rozwojowa w celu wzmacniania konkurencyjności i innowacyjności regionu powinna w szczególności koncentrować się na wspieraniu działalności jednostek najlepszych; (4) Wprowadzenie mechanizmów stymulowania współpracy uczelni z otoczeniem i aktywności w zakresie „nowych” kanałów transferu wiedzy; (5) Rozbudowa systemu monitoringu działań jednostek sektora szkolnictwa wyższego w Polsce oraz zapewnienie stabilności systemu ewaluacji jednostek naukowych; (6) Zwiększenie dostępu do danych statystycznych dotyczących sfery badawczo-rozwojowej, w tym w szczególności do danych dotyczących szkolnictwa wyższego. Te sześć rekomendacji zostało sformułowanych bardzo trafnie i wynikają one jednoznacznie z przeprowadzonego badania naukowego. Brakuje mi jedynie jakiejś rekomendacji dotyczącej terytorialnych aspektów procesu transferu wiedzy, które są istotne ze względu na zakorzenienie szkół wyższych w konkretnych regionach i miastach.

8. Przedstawiona przez magister Annę Dąbrowską rozprawa ze względu na swoją objętość zasadniczo wykracza poza standardy rozpraw doktorskich. Szereg wątków pobocznych zawartych w tekście głównym oraz tablic przytoczonych z innych prac w rozdziałach 2-4 mogłyby bez szkody dla obrazu całości tej rozprawy zostać przeniesione do aneksu oraz znacząco skrócone. Przykładami są między innymi różne tablice, nie będące dorobkiem Autorki, omawiane następnie szczegółowo w tekście, które bez szkody dla percepcji tego dzieła mogłyby stanowić fragment aneksu, czy też przytaczanie zapisów dokumentów niewiele wnoszących do głównego tematu rozprawy. Brak umiejętności selekcji odniesień zewnętrznych rejestruję jako słabość warsztatu naukowego magister Anny Dąbrowskiej. Warto byłoby wprowadzić istotne dla tematyki tej rozprawy pojęcia: kształcenie dualne (s. 77) oraz dobra klubowe (s. 80). Nie można wymieniać na tym samym poziomie analitycznym decydentów lokalnych, regionalnych i państwowych (s. 16), samorządy lokalne też reprezentują państwo.

9. Praca została napisana żywym i zrozumiałym dla czytelnika językiem. Autorce udało się uniknąć niepotrzebnego wprowadzania pojęć angielskojęzycznych, w sytuacji gdy istnieją ich polskie odpowiedniki oraz żargonu planistycznego, a jej umiejętność posługiwania się literackim językiem polskim jest bliska perfekcji. Magister Anna Dąbrowska w sposób

modelowo poprawny posługuje się terminologią właściwą naukom o Ziemi, ale także w niezbędnym stopniu naukom ekonomicznym i o zarządzaniu. Bardzo staranna jest strona edytorska pracy, co stanowi logiczne dopełnienie tego pozytywnego obrazu. Dobrym rozwiązaniem jest spis skrótów oraz słowniczek terminów, chociaż nie wszystkie wprowadzone w tekście skróty uwzględniono w wykazie (przykładem ŚSRK). Drobne usterki to przynajmniej trzy sposoby tłumaczenia terminu *tacit knowledge* zawarte w pracy (najczęściej poprawnie jako ukrytej, ale także cichej (s. 43) oraz nieskodyfikowanej (s. 87) oraz używanie pojęcia środowisko naturalne (s. 36), kiedy kontekst wskazuje, że chodzi o środowisko przyrodnicze. Nie rażą drobne powtórzenia występujące w tej pracy (przykładem takie samo odniesienie w preambule a następnie na stronie 144), chociaż powinny zostać wyeliminowane przez Autorkę, co pozwoliłoby odchudzić pracę przynajmniej o kilka stron. Niekonsekwencją jest opisywanie zamierzenia badawczego w czasie przyszłym, teraźniejszym i przeszłym (szereg przykładów występujących niemal w całej pracy takich jak: na wstępie dokonuję – s. 10, szczególną uwagę poświęciłam – s. 11, w pracy stosować będę – s. 67). Nieliczne usterki edytorskie znalazłem jedynie na stronach: 9, 10 – postępowania, 16 (nie powinno się wymieniać tytułu naukowego jednego wybranego autora), 18 (między i brak jest zamknięcia cudzysłowu), 21 - nie ma strony 1414, 28 powinno być Uniwersytet Stanforda, 30, 33 – powinno być „Droga 128 wokół Bostonu” oraz występują usterki w przypisie, 40 – powinno być zróżnicowanie, 46, 52, 70 - poświęcających, 84 powinno być zastosowane lepsze określenie niż „chęć nauki” np. „poszerzenie warsztatu naukowego”, 85, 92 (odmiennie), 103 (poświęcenie), 104 (poświęcenie), 117 - niezrozumiałe jest zdanie „...wiek danej pracowników danej jednostki.”, 139 (dwie usterki), 142 powinno być - wyczerpanie, 152, 158, 159 – rycinie, 160 – udostępniana, 161 – Ankieta skierowana do, 179 – przypis, 180 – związanej, 186 – przypis, 197, 212, 232.

10. Bardzo wartościowym elementem recenzowanej rozprawy są rzetelne przypisy oraz bogata bibliografia. Pani magister Anna Dąbrowska przytoczyła właściwie wszystkich ważnych dla tej tematyki naukowej autorów polskich i anglosaskich. Generalnie Autorka trafnie dobierała źródła literaturowe, a w bibliografii brak jest praktycznie usterek (znalazłem tylko trzy występujące na stronach: 265, 266 i 267). Razi częstotliwość powoływania się na jedną pracę dwu autorek (dwucyfrowa liczba przywołań), której tezy wymagałyby jednak rzetelnej weryfikacji przez inne badania naukowe i powinny być podstawą krytycznego odniesienia.

* * *

W sumie, pomimo wymienionych i opisanych w tej recenzji usterek, oceniam bardzo pozytywnie przedstawioną przez magister Annę Dąbrowską dysertację doktorską, jako spełniającą wszystkie wymogi stawiane przed rozprawami doktorskimi i wnioskuję o dopuszczenie Autorki do publicznej obrony tej rozprawy.

J. Szelcicka